

НАПРЯМИ ТА ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ВБИВСТВ

DIRECTIONS AND FORMS OF INTERACTION IN THE INVESTIGATION OF MURDER

Гресь Ю.О., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри криміналістики, детективної
та оперативно-розшукової діяльності,

Національний університет «Одеська юридична академія»
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-8670-9779>

Колодіна А.С., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри криміналістики, детективної
та оперативно-розшукової діяльності,

Національний університет «Одеська юридична академія»
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-7097-0155>

Розслідування вбивств є однією з найскладніших категорій кримінальних правопорушень, що вимагає мобілізації усіх ресурсів та ефективної взаємодії слідчого, оперативних працівників, прокурора, експертів, медіа та сторони захисту. Стаття присвячена криміналістичному аналізу особливостей цієї взаємодії. Розглянуто наукові підходи до розуміння взаємодії при розслідуванні кримінальних правопорушень, проаналізовано окремі напрями взаємодії при розслідуванні вбивств у залежності суб'єктів, що її здійснюють. Розглянуто процесуальні та непроцесуальні форми взаємодії слідчих та оперативних підрозділів при розслідуванні вбивств та запропоновано авторське бачення видів кожної із зазначених форм взаємодії. До різновидів процесуальної форми взаємодії слідчих та оперативних підрозділів при розслідуванні вбивств віднесено: проведення та сприяння проведенню слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділом на підставі письмових доручень слідчого; розшук оперативним підрозділом підозрюваного, який не з'являється без поважних причин на виклик слідчого, прокурора або якщо його місцезнаходження невідоме чи він виїхав та/або перебуває на тимчасово окупованій території України чи за межами України, що здійснюється на підставі доручення слідчого, законне затримання злочинця у порядку ст. 207 КПК України. До різновидів непроцесуальної (організаційної) форми взаємодії слідчих та оперативних підрозділів віднесено: створення та виїзд на місце події чергової СОГ; створення та функціонування постійних СОГ в рамках розслідування конкретного вбивства; взаємний обмін інформацією; проведення спільних нарад та обговорення; спільне планування окремих слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, тактичних операцій. Проаналізовано особливості взаємодії між слідчим, оперативними працівниками та прокурором при розслідуванні вбивств. Досліджено особливості та тактичне і стратегічне значення взаємодії між слідчими та експертними підрозділами. Розглянуто особливості взаємодії слідчих та оперативних підрозділів правоохоронних органів при розслідуванні вбивств із мас-медіа у сучасних умовах. Визначено особливості процесуальної та непроцесуальної взаємодії прокурора, слідчого та працівників оперативних підрозділів із адвокатом як стороною захисту.

Ключові слова: досудове розслідування, вбивство, взаємодія, слідчі (розшукові) дії, негласні слідчі (розшукові) дії, прокурор, адвокатське розслідування, збирання доказів, захист у кримінальному провадженні, ЗМІ, медіа, розвідка на основі відкритих джерел (OSINT).

Murder investigation is one of the most complex categories of criminal offenses, requiring the mobilization of all resources and effective interaction between the investigator, operatives, prosecutor, experts, media and the defense. The article is devoted to the forensic analysis of the features of this interaction. Scientific approaches to understanding interaction in the investigation of criminal offenses are considered, individual areas of interaction in the investigation of murders are analyzed depending on the subjects that carry it out. Procedural and non-procedural forms of interaction between investigative and operational units in the investigation of murders are considered and the author's vision of the types of each of the specified forms of interaction is proposed. The varieties of the procedural form of interaction between investigative and operational units in the investigation of murders include: conducting and facilitating the conduct of investigative (search) actions and covert investigative (search) actions by the relevant operational unit on the basis of written instructions from the investigator; search by the operational unit of a suspect who does not appear without good reason at the call of the investigator, prosecutor or if his location is unknown or he has left and/or is in the temporarily occupied territory of Ukraine or outside Ukraine, which is carried out on the basis of the investigator's order, lawful detention of the criminal in accordance with Article 207 of the Code of Criminal Procedure of Ukraine. The following are types of non-procedural (organizational) forms of interaction between investigative and operational units: creation and departure to the scene of the incident of a special task force; creation and functioning of permanent task forces within the framework of the investigation of a specific murder; mutual exchange of information; holding joint meetings and discussions; joint planning of individual investigative (search) and covert investigative (search) actions, tactical operations. The features of interaction between the investigator, operational officers and the prosecutor in the investigation of murders are analyzed. The features and tactical and strategic significance of interaction between investigative and expert units are studied. The features of the interaction of investigative and operational units of law enforcement agencies in the investigation of murders from the mass media in modern conditions are considered. The features of the procedural and non-procedural interaction of the prosecutor, investigator and employees of operational units with the lawyer as the defense party are determined.

Key words: pre-trial investigation, murder, interaction, investigative (search) actions, covert investigative (search) actions, prosecutor, lawyer's investigation, collection of evidence, defense in criminal proceedings, mass media, media, open source intelligence (OSINT).

Постановка проблеми. Розслідування вбивств є однією із найскладніших категорій кримінальних правопорушень, що вимагає від працівників правоохоронних органів мобілізації усіх доступних людських та технічних ресурсів, а також задіяння значного обсягу кримінальних процесуальних, криміналістичних та оперативно-розшукових засобів. Ефективне розслідування вбивств потребує комплексного підходу, що охоплює ретельний огляд місця події, збір та фіксацію доказів, проведення опитування осіб, які можуть володіти важливою для слідства інформацією та у подальшому виступати свідками, оперативне вста-

новлення мотивів, особи потерпілого й можливого кола підозрюваних, а також подальшого проведення комплексу необхідних слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. При цьому важливим є не лише встановлення фактичних обставин події, а й вивчення особи потерпілого, його особистісних та професійних характеристик, сім'ї та кола спілкування, обставин життя до моменту настання смерті, а також особи злочинця, його поведінки до, під час і після вчинення злочину, отримання попередніх висновків та припущень від залучених спеціалістів та ретельного вивчення результатів проведених

експертиз і протоколів слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Це дозволяє висунути обґрунтовані слідчі версії та визначити основні напрями розслідування, розробити загальну стратегію та програму проведення першочергових та подальших слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових заходів.

Розслідування та розкриття кримінальних правопорушень зазначеної категорії часто пов'язане зі значними труднощами та протікає в умовах неочевидності та злочинної протидії у зв'язку із відсутністю очевидців, знищенням, маскуванням або підrobкою слідів, іншими діями злочинця, що спрямовані на введення слідства в оману. Тому одним із важливих факторів, що впливає на ефективність досудового розслідування вбивств, є взаємодія слідчого, прокурора, експертів-криміналістів та працівників оперативних підрозділів правоохоронних органів, що має бути спрямована на досягнення мети розслідування за рахунок чіткої спільної координації дій кожного із названих суб'єктів та постійного обміну інформацією. При цьому в умовах сьогодення слідчим та оперативним підрозділам необхідно використовувати можливості, які надає їм взаємодія зі ЗМІ, іншими мас-медіа, громадськістю, а у певних випадках – навіть сторонюю захисту (за умов наявності підозрюваної особи). Слід відзначити, що вбивства відносяться до тієї категорії кримінальних правопорушень, що досить часто викликають широкий резонанс у суспільстві, у зв'язку із чим привертають увагу мас-медіа. Така увага може як завдати шкоди розслідуванню, так і бути використана самими правоохоронними органами задля вирішення певних тактичних завдань.

Стан дослідження проблематики. Тому попри той факт, що до дослідження проблематики особливостей методики розслідування різних видів убивств у вітчизняній криміналістичній літературі зверталось доволі багато науковців, зокрема такі, як Ю.П. Аленін, В.П. Бахін, І.В. Борисенко, В.І. Бояров, О.Ю. Булков, В.В. Воронін, В.Я. Горбачевський, О.І. Груздь, В.П. Колмаков, В.О. Коновалова, А.І. Кунтій, В.В. Польщиков, О.С. Саїнчин, В.В. Семенов, В.Л. Синчук, О.П. Снігєрьов, О.В. Чернов, В.Ю. Шепітько та деякі інші, питання взаємодії слідчих та оперативних підрозділів з різними суб'єктами, залученими або дотичними до розслідування вбивств, потребує поглибленого дослідження із урахуванням сучасних умов функціонування правоохоронних органів в умовах інформаційного суспільства та воєнного стану.

Тому **метою** даної наукової статті є дослідження особливостей видів та форм взаємодії слідчих та оперативних підрозділів правоохоронних органів між собою, а також з іншими суб'єктами під час розслідування вбивств.

Виклад основного матеріалу. У криміналістичній літературі існують різні підходи до визначення поняття «взаємодія». У Великій українській юридичній енциклопедії взаємодія при розслідуванні злочинів визначається як «заснована на законі та підзаконних нормативно-правових актах, узгоджена щодо мети, часу й місця спільна діяльність усіх органів і службових осіб у процесі викриття, розслідування та попередження злочинів, котра здійснюється завдяки найбільш раціональному поєднанню методів і засобів, притаманних кожному із цих суб'єктів взаємодії» [1, с.82].

В. В. Пивоваров та Л. І. Щербина при формулюванні авторського визначення поняття «взаємодія» акцентують увагу на об'єктивній незалежності суб'єктів її здійснення, які спільно діють саме задля досягнення мети розслідування. У монографії науковців «взаємодія органів досудового слідства та дізнання визначається як заснована на вимогах закону і відомчих нормативно-правових актів, узгоджена за проміжними та кінцевими цілями діяльності адміністративно і службово незалежних один від одного органів, яка координується слідчим і здійснюється при

комплексному поєднанні та ефективному використанні повноважень, методів і засобів, що ними наділені ці органи, для розкриття злочинів [10, с. 154]. Дане визначення, на нашу думку, є досить важливим у контексті розуміння того факту, що організаційно та управлінськи самостійні суб'єкти діють спільно та координовано задля вирішення тактичних та стратегічних завдань. При цьому їхня самостійність, гарантована законодавством, не повинна шкодити розслідуванню, а лише розширювати можливості та засоби його здійснення.

Як вже зазначалося, розслідування вбивств являє собою досить складну інформаційно-пошукову діяльність, до якої залучається значна кількість суб'єктів. До таких суб'єктів відносяться безпосередньо слідчий, прокурор, оперативні працівники, спеціалісти, експерти, представники різних мас-медіа – як офіційних ЗМІ, так і неофіційних засобів масового інформування населення, громадськість, а також адвокат як представник сторони захисту.

Найбільш дослідженою у науковій криміналістичній літературі виступає діяльність, пов'язана із особливостями взаємодії слідчих та оперативних підрозділів між собою при розслідуванні вбивств. В.М. Малюга вказує на той факт, що успішне виконання завдань кримінального провадження багато в чому залежить від того, наскільки якісно та комплексно слідчі та оперативно-розшукові підрозділи використовують притаманні лише їм засоби та методи розкриття злочинів для досягнення спільної мети [7, с.63]. Саме у цьому проявляється взаємодія даних підрозділів одного або різних правоохоронних органів, які, зберігаючи власну самостійність та незалежність, а також володіючи власними правами та обов'язками, реалізують спільну діяльність в рамках розслідування конкретного кримінального правопорушення.

У криміналістичній літературі традиційним є поділ форм взаємодії на процесуальні та непроцесуальні (організаційні). Як слушно зазначають В.О. Малярова та Л.В. Дмитрієва, правильне розмежування та визначення процесуальної та непроцесуальної (організаційної) форм взаємодії мають практичне значення, адже порушення процесуальної форми взаємодії тягне за собою визнання недопустимими доказів, здобутих за результатами її реалізації. В той же час порушення непроцесуальної (організаційної) форм взаємодії пов'язане в більшій мірі із тактичними ризиками, а не процесуально-правовими наслідками [8, с. 183]. На нашу думку, до **процесуальних форм взаємодії слідчих та оперативних підрозділів** при розслідуванні вбивств необхідно віднести:

1. *Проведення та сприяння проведенню слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділом на підставі письмових доручень слідчого (п. 3 ч. 2 ст. 40, ч. 1 ст. 41 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України)).* Дана процесуальна форма взаємодії досить широко застосовується при розслідуванні вбивств в силу того факту, що, по-перше, слідчий фізично не може виконувати декілька дій одночасно, а, по-друге, проведення ряду негласних слідчих (розшукових) дій безпосередньо неможливе без залучення оперативних підрозділів, їх контактів та спеціальних оперативно-технічних засобів. Так, при проведенні огляду місця події за фактом виявлення тіла мертвої особи важливим є визначення меж проведення огляду, пошук та залучення понять, виявлення та опитування очевидців або інших осіб, які можуть надати важливу для розуміння слідчої картини на місці події інформацію. При проведенні огляду усі процесуальні рішення безпосередньо приймаються слідчим, але їх прийняття має бути зваженим та ґрунтується, зазвичай, на інформації, наданій працівниками оперативних підрозділів, які прибули на місце події у складі чергової слідчо-оперативної групи. Окрім того, саме оперативні

працівники здійснюють первинне опитування очевидців, проводять поквартирний обхід та опитування громадян, які можуть бути обізнані щодо потерпілої особи, можливих причин настання її смерті або осіб, потенційно до цього причетних. Саме перед оперативними працівниками стоїть завдання налагодити психологічний контакт із громадянами, які можуть володіти важливою для слідства інформацією про поведінку та звички потерпілої особи, образ її життя, коло спілкування, звуки, транспорт або інші події, що передували настанню смерті особи, підозрілих осіб, які покидали місце вчинення злочину. Також слідчий може доручити працівникам оперативних підрозділів провести такі слідчі (розшукові) дії, як допит, слідчий експеримент, пред'явлення для впізнання. Законодавство, зокрема ст. 236 КПК України, та судова практика свідчать про існування єдиної заборони, пов'язаної із дорученням проведення оперативними підрозділами обшуку [9, с.62]. Тобто його має проводити слідчий або прокурор самостійно відповідно до отриманої ухвали слідчого судді. Проте залучення працівників оперативних підрозділів до участі у його проведенні має тактичне значення, обумовлене необхідністю проникнення до приміщення, де буде проводитися обшук з метою виявлення злочинця, який переходиться від слідства та може чинити опір працівникам правоохоронних органів, відшукування місць захоронення трупа або його частин, схованок зі зброєю або майном, викраденим у потерпілої особи.

Що стосується проведення негласних слідчих (розшукових) дій, то на підставі письмового доручення слідчого в рамках розслідування вбивств працівники оперативних підрозділів, зазвичай, проводять: аудіо-, відеоконтроль особи або місця, щодо якої існує обґрунтована підозра про її причетність до вчинення вбивства; арешт, огляд і виїмку кореспонденції; зняття інформації з електронних комунікаційних мереж; зняття інформації з електронних інформаційних систем; обмеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи; установлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу); спостереження за особою, речю або місцем; контроль за вчиненням злочину (якщо правоохоронним органам на етапі готування до вбивства стало відомо про злочинні наміри певної особи або групи осіб). При розслідуванні вбивств негласні слідчі (розшукові) дії найчастіше проводяться щодо певних осіб, які становлять інтерес для слідства. Це можуть бути наступні категорії осіб: особа, яка виступає як замовником, посередником, так і виконавцем замовного вбивства; особа, яка умисно або з необережності вчинила вбивство потерпілого; особа, яка переховує вбивцю або може бути обізнаною про місце його знаходження у випадках, коли злочинець переховується від слідства;

2. *Розшук оперативним підрозділом підозрюваного, який не з'являється без поважних причин на виклик слідчого, прокурора або якщо його місцезнаходження невідоме чи він виїхав та/або перебуває на тимчасово окупованій території України чи за межами України, що здійснюється на підставі доручення слідчого (ст. 281 КПК України).* При розслідуванні вбивств досить часто є ситуація, коли злочинець переховується від слідства. У таких ситуаціях розшук осіб є невід'ємною складовою процесу розслідування та передбачає використання можливостей та ресурсів саме оперативних підрозділів, у тому числі й тих, що стосуються задіяння їх контактів у злочинному середовищі;

3. *Законне затримання злочинця у порядку ст. 207 КПК України* можуть здійснювати працівники оперативних підрозділів, які на підставі доручення прокурора залучені до проведення контролю за вчиненням злочину, або здійснюють переслідування злочинця «по гарячих слідах» безпосередньо після вчинення ним кримінального правопорушення. Після затримання зловмисника працівники

оперативних підрозділів зобов'язані негайно доставити його до слідчого чи прокурора або повідомити їх про факт затримання та місцезнаходження особи, яка підозрюється у вчиненні вбивства.

Якщо говорити про непроцесуальні (організаційні) форми взаємодії слідчих та оперативних підрозділів при розслідуванні вбивств, то їх перелік є значно різноманітнішим та обумовлений як підзаконними нормативно-правовими актами, так і тактичними потребами процесу розслідування. Серед **непроцесуальних (організаційних) форм взаємодії слідчих та оперативних підрозділів** слід назвати:

1. *Створення та виїзд на місце події чергової слідчо-оперативної групи (далі - СОГ).* Дана організаційна форма взаємодії регламентована Інструкцією з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні. Створення та виїзд чергової СОГ на місце події за фактом виявлення трупа пов'язане із невідкладним характером проведення огляду. Невідкладний огляд місця події та трупа дозволяє: виявити та зафіксувати сліди, які можуть руйнуватися та зникати із плином часу; затримати злочинця «на гарячому»; провести тактичну операцію затримання злочинця «по гарячих слідах» та забезпечити швидке розкриття та розслідування вбивства;

2. *Створення та функціонування постійних СОГ в рамках розслідування конкретного вбивства.* У ч. 4 ст. 38 КПК України зазначається, що досудове розслідування може здійснюватися слідчі одноособово або слідчою групою [6], проте законодавець залишив поза увагою можливість створення СОГ для здійснення досудового розслідування складних та резонансних кримінальних правопорушень. Для розслідування вбивств важливою є саме тривала взаємодія слідчих та працівників оперативних підрозділів протягом як усього досудового розслідування, так і судового розгляду справи;

3. *Взаємний обмін інформацією.* Даний різновид непроцесуальної форми взаємодії є органічним доповненням створення постійних СОГ в рамках конкретного розслідування вбивства. Системний та своєчасний обмін інформацією між слідчим та оперативними працівниками значно підвищує ефективність діяльності СОГ та дозволяє слідчому оперативно реагувати на протидію розслідуванню з боку злочинця або інших зацікавлених осіб, прогнозувати поведінку учасників розслідування (свідків, родичів потерпілого, самого злочинця), своєчасно приймати рішення щодо вжиття процесуальних заходів, зокрема що стосується заходів забезпечення кримінального провадження, визначати оптимальну послідовність проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, а також планувати розслідування у цілому. Окрім того, обмін інформацією між слідчим та оперативними працівниками може бути пов'язаний із наданням останніми інформації, яка міститься у різноманітних оперативних обліках, та може бути використана в інтересах розслідування вбивства;

4. *Проведення спільних нарад та обговорення як планів щодо здійснення розслідування у цілому, так і проведення окремих слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, а також обговорення результатів вже проведених слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, отриманих висновків експертиз та вжитих процесуальних заходів;*

5. *Спільне планування окремих слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, тактичних операцій* сприяє підвищенню результативності їх здійснення, дозволяє визначитися із обсягом інформації, яку необхідно зібрати на етапі підготовки до їх проведення, переліком осіб, яких необхідно буде залучити, а також необхідними техніко-криміналістичними засобами. У ході спільного

планування слідчі та оперативні працівники можуть обмінятися власним практичним досвідом з розслідування вбивств, критично оцінювати тактичні ризики проведення тих чи інших слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, оцінювати висунуті версії та визначати пріоритетні напрями здійснення розслідування. При спільному плануванні, зазвичай, саме на оперативних працівників покладається завдання зі збору інформації, що стосується, наприклад, місця проведення обшуку: конкретної адреси, режиму доступу до об'єкта, планування приміщення чи споруди, осіб, які можуть там перебувати, характеристики та можливої поведінки обшукуваного, наявності у нього зброї чи спеціальних навичок тощо. Окрім того, зазвичай саме оперативні працівники забезпечують залучення перекладачів, психологів, здійснюють пошук понять для участі у проведенні конкретних слідчих (розшукових) дій.

В рамках розслідування вбивств важливим напрямом взаємодії є **взаємодія між слідчим, оперативними працівниками та прокурором**, який відповідно до ст. 36 КПК України здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва. Як слушно зазначають І.О. Кіслиця та М.В. Косюта, якісно налагоджена взаємодія прокурора з працівниками правоохоронних органів безпосередньо впливає на загальний стан правопорядку у нашій країні [4, с.153]. При розслідуванні резонансних убивств прокурор досить часто виїжджає на місце події для проведення огляду разом із слідчим або може особисто його проводити, перебираючи на себе керівництво ходом проведення даної слідчої (розшукової) дії. Так само у певних ситуаціях допит підозрюваного у вчиненні вбивства може проводити сам прокурор, якщо його практичний досвід, характеристика особи та обставини розслідування дозволяють прийти до висновків про існування тактичних переваг проведення допиту саме прокурором.

Також одним із різновидів взаємодії між слідчим, працівниками оперативних підрозділів та прокурором є необхідність отримання слідчим постанови прокурора про проведення примусового освідування особи, огляду трупа, пов'язаного з ексгумацією, та здійснення контролю за вчиненням злочину. Дані слідчі (розшукові) дії та негласна слідча (розшукова) дія є досить важливими при здійсненні розслідування вбивств, так як дозволяють отримати доказову інформацію, яку не можливо здобути іншим шляхом.

Також відповідно до КПК України прокурор має право повного доступу до матеріалів, документів та усієї іншої інформації, що стосується досудового розслідування. З метою забезпечення якісного розслідування вбивства слідчі та оперативні працівники постійно перебувають на зв'язку із прокурором, доповідаючи йому про стан розслідування та про хід і результати слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, які вони проводять. Зберігаючи власну процесуальну самостійність в рамках законодавства, вони, тим не менш, зобов'язані виконувати доручення та вказівки прокурора-процесуального керівника, який приймає рішення про необхідність проведення тих чи інших слідчих (розшукових) або негласних слідчих (розшукових) дій, проведення певних експертиз, наявності достатньої доказової інформації для вручення повідомлення про підозру особі та затвердження обвинувального акту і передачу матеріалів до суду. При розслідуванні вбивств, зазвичай, саме прокурор виступає ініціатором проведення слідчого експерименту, додаткових та повторних допитів, а також експертиз, які не входять до типової програми розслідування вбивств. Тобто якщо судово-медична експертиза трупа або ж балістична експертиза виявленої вогнепальної зброї признається та проводиться завжди, то фонові експертизи за записами, здобутими за результатами проведення таких

негласних слідчих (розшукових) дій, як зняття інформації з електронних комунікаційних мереж, аудіо-, відеоконтроль особи чи контроль за вчиненням злочину.

Ще одним напрямом взаємодії, який має важливе тактичне значення у розслідуванні вбивств, є **взаємодія між слідчими та експертними підрозділами**. Спеціалісти та експерти є носіями спеціальних знань, які можуть бути визначені як система професійних або практичних навичок та знань в межах однієї або декількох сфер науки, техніки, ремесл, мистецтва, релігії, психології, якими володіє обізнана особа в рамках кримінального провадження та застосовує їх для вирішення завдань тактичного чи стратегічного значення [2, с.34]. Залучення спеціалістів та експертів до розслідування вбивств дозволяє вирішувати як завдання тактичного, так і стратегічного рівнів. При розслідуванні вбивств спеціалісти залучаються до участі у проведенні огляду, обшуку, слідчого експерименту, отримання зразків для експертизи, а у певних випадках й до допиту. При проведенні огляду місця події за фактом виявлення трупа чи його частин спеціаліст здійснює використання спеціального техніко-криміналістичного обладнання, зокрема UV-ламп, дактилоскопічних порошків, луп, фото- та відеоапаратури, реагентів для виявлення слідів біологічного походження, а також переносного приладу для попереднього аналізу слідів на місці події. Він здійснює виявлення, фіксацію та вилучення слідів крові, слини, знарядь злочину, волосся, волокна, недопалків, слідів рук, босих ніг та взуття, різноманітних мікрооб'єктів, а також об'єктів, на яких можуть бути виявлені біологічні, хімічні або токсичні речовини. Під час проведення огляду спеціаліст може консультувати слідчого щодо особливостей механізму вчинення злочину та робити певні припущення щодо поведінки та пересування осіб на місці події, їх окремих характеристики (статі, віку, дефектів ходи тощо). Також, відповідно до КПК України при проведенні огляду трупа та огляду трупа, пов'язаного з ексгумацією, обов'язковим є залучення у якості спеціаліста судово-медичного експерта або лікаря.

Окремо слід зазначити, що на підставі змін, внесених Законом України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо оптимізації діяльності спеціалістів у кримінальному провадженні» від 9 жовтня 2024 року № 4009-IX процесуального значення набули довідки та висновки спеціаліста з питань, що належать до сфери його знань, щодо ідентифікації особи, зброї, бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв, слідів вибуху або пострілу, наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, сильнодіючих лікарських засобів [11].

Важливим видом процесуальної форми взаємодії слідчого з експертом є призначення та проведення експертиз. Висновок експертизи має доказове значення, більше того, без висновку судово-медичної експертизи про насильницький характер смерті потерпілої особи неможливо кваліфікувати дії злочинця за ст. 115 Кримінального кодексу України. Саме цей висновок є ключовим у визначенні причин смерті, механізму нанесення тілесних ушкоджень, часу їх утворення, а також знаряддя та способу вчинення вбивства. Він є одним із важливих джерел доказів, що виступає основою для прийняття процесуальних рішень слідчим та прокурором. Крім того, результати судово-медичної експертизи допомагають перевірити показання свідків чи підозрюваного, можуть бути вирішальними при виявленні ознак інсценування або спроби приховування злочину.

У цілому при розслідуванні вбивств проводяться різноманітні експертизи. І.А. Строк зазначає, що при розслідуванні злочинів, вчинених проти життя та здоров'я особи, проводять «судово-медичну, судово-дактилоскопічну, судову трасологічну, судову медико-криміналістичну,

судову імунологічну, судову цитологічну, судову експертизу холодної зброї, судову балістичну, судово-психологічну експертизу, комплексну психолого-психіатричну експертизу, судову наркологічну, судову біологічну, судову фізико-хімічну» [12, с.61] Це залежить від різновидів та якості виявлених слідів, об'єктів, певних речовин при розслідуванні досліджуваної категорії кримінальних правопорушень.

На сьогоднішній день одним із важливих напрямів **взаємодії слідчих та оперативних підрозділів правоохоронних органів при розслідуванні вбивств є їх взаємодія з мас-медіа**. Система засобів масового інформування населення в умовах сучасного інформаційного суспільства вже давно вийшла за межі традиційних ЗМІ. Сьогодні працівникам правоохоронних органів доводиться взаємодіяти як із офіційними представниками телебачення, радіомовлення та пресою, так і з неофіційними суб'єктами, які здійснюють інформування населення, незалежними журналістами, блогерами.

Взаємодія із традиційними ЗМІ та мас-медіа у цілому повинна розглядатися не просто у вигляді вчинення поодиноких дій «спілкування» між представниками правоохоронних органів та мас-медіа, а саме у вигляді комплексу взаємопов'язаних та доповнюючих один одного заходів, спрямованих на досягнення конкретної мети у розслідуванні вбивств та вирішення певних тактичних завдань. При цьому, як слушно зазначає О.М. Дячкова, така взаємодія носить двосторонній інформаційний характер, який, по-перше, проявляється в тому, що ЗМІ на підставі отриманої від громадян або громадських об'єднань інформації про факти злочинів готують публікації чи сюжети, які внаслідок розголосу, суспільного резонансу потрапляють до поля зору правоохоронних органів та «стимулюють» їхню належну реакцію у вигляді як запобігання злочинній діяльності, так і офіційного розслідування злочину та притягнення винних до відповідальності. По-друге, правоохоронні органи через відповідні прес-служби (департаменти) або через прес-офіцерів надають певну інформацію про стан розслідування, яка покликана підвищувати обізнаність громадян про стан злочинності, виявлені злочини та заходи, тощо. [3, с. 136-137].

А.В. Коваленко до основних напрямів взаємодії органів досудового розслідування із засобами масової інформації під час збирання, дослідження та використання доказів у кримінальному провадженні відносить отримання вихідної інформації про ознаки кримінального правопорушення з повідомлень чи публікацій засобів масової інформації, використання під час досудового розслідування матеріалів журналістських розслідувань щодо кримінальних правопорушень, поширення інформації про розшукуваних осіб та розшукувані речі, розповсюдження запитів про пошук очевидців кримінально-релевантних подій та інших потенційних свідків, а також організація й проведення тактичних операцій із залученням засобів масової інформації [5, с.54].

Необхідно зазначити, що здійснення журналістських розслідувань отримало значного поширення в останні десятиліття. У своїй діяльності журналісти користуються незабороненими законом методами збору інформації, а також активно звертаються до розвідки на основі відкритих джерел (OSINT). Користуючись своїм незалежним статусом та захистом журналістської таємниці, а також можливістю пропонувати грошову винагороду особам, які надають їм інформацію на конфіденційній основі, у певних випадках журналісти мають доступ до ширшого кола інформації, аніж правоохоронці. При цьому, на відміну від працівників правоохоронних органів, які проводять досудове розслідування, журналістам не потрібно збирати фактичні докази та якість їх фіксувати, окрім як у власних записах та архівах. Іноді це можуть бути письмові нотатки або аудіозаписи розмов, інтерв'ю, фотознімки, ксерокопії документів тощо.

В певних ситуаціях особи, які володіють інформацією про потерпілого або його вбивцю, охочіше йдуть на контакт із журналістами, які обіцяють не розголошувати особисту інформацію про них, аніж зі слідством.

Ще одним важливим різновидом взаємодії правоохоронних органів у процесі розслідування вбивств є їх співпраця із неофіційними медійними платформами, зокрема з авторами локальних Telegram-каналів. Така форма непроцесуальної комунікації передбачає розміщення узагальненої інформації про хід розслідування, що не містить конфіденційних або тактично-значущих даних і не створює загрози життю, здоров'ю чи безпеці учасників розслідування. Специфіка даної взаємодії полягає в її неформальному характері, що ґрунтується на міжособистісних комунікаціях та довірі між оперативним працівником і конкретним адміністратором каналу.

Разом із тим неофіційні джерела масового інформування населення у вигляді Telegram-каналів та блогів не завжди дотримуються журналістських стандартів щодо перевірки фактів, часто демонструють вільну інтерпретацію інформації, що створює ризики дезінформації або викривлення обставин кримінального правопорушення. У цьому контексті налагодження конструктивної комунікації між правоохоронними органами та адміністраторами таких каналів та авторами блогів дозволяє, з одного боку, просувати суспільно корисну інформацію, яка сприяє ідентифікації причетних осіб або виявленню нових доказів, а з іншого – здійснювати превентивний контроль за публікаціями з метою мінімізації шкоди слідству.

В рамках теми нашої статті уваги заслуговує такий напрям взаємодії правоохоронних органів при розслідуванні вбивств, як **взаємодія прокурора, слідчого та працівників оперативних підрозділів із адвокатом як стороною захисту**. Необхідно зазначити, що дане питання є малодослідженим у криміналістичній літературі попри об'єктивно важливе тактичне значення такої взаємодії. Взаємодія прокурора, слідчого та працівників оперативних підрозділів із адвокатом як стороною захисту проводиться як у процесуальній, так і непроцесуальній формах. *Процесуальна форма взаємодії здійснюється у вигляді:*

1. Учасі адвоката у проведенні допиту, обшуку, пред'явлення для впізнання, слідчого експерименту та інших процесуальних дій, що проводяться за участю підозрюваного, обвинуваченого;
2. Інформування уповноваженою особою не пізніше як за 24 години адвоката про зміну місця перебування підзахисного та/або його процесуального статусу;
3. Збирання доказів шляхом витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових та фізичних осіб речей, копій документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок;
4. Ініціювання проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій шляхом подання слідчому, прокурору відповідних клопотань;
5. Адвокат як представник сторони захисту зобов'язаний спільно із підзахисним за запитом прокурора надати доступ та можливість скопіювати або відобразити відповідним чином будь-які речові докази або їх частини, документи або копії з них, а також надати доступ до житла чи іншого володіння, якщо вони знаходяться у володінні або під контролем сторони захисту, якщо сторона захисту має намір використати відомості, що містяться в них, як докази у суді, окрім матеріалів, які можуть бути використані прокурором на підтвердження винуватості обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення;
6. Самостійне залучення експерта на договірних умовах для проведення експертизи або залучення експерта шляхом ініціювання проведення судової експертизи шляхом заявлення клопотання слідчому або прокурору.

Непроцесуальна форма взаємодія прокурора, слідчого та працівників оперативних підрозділів із адвокатом як стороною захисту полягає у налагодженні комунікації у вигляді конструктивного діалогу із адвокатом. Сутність такої комунікації полягає в узгодженні проведення певних слідчих (розшукових) дій за участі підзахисного. Наприклад, слідчий, прокурор можуть прийняти рішення про проведення слідчого експерименту за участю підозрюваної особи. Проте без згоди такої особи і її взаємодії зі слідством фактичне її проведення не відбудеться. Тому стороні обвинувачення необхідно комунікувати із адвокатом, який, враховуючи інтереси клієнта, зможе роз'яснити необхідність участі підзахисного у такій слідчій (розшуковій) дії. Окрім того, слідчий, прокурор, які звертаються із клопотанням до слідчого судді, можуть обрати більш м'який запобіжний захід, якщо адвокат зможе обґрунтовано довести необхідність саме такого заходу, продемонструвавши бажання підзахисного співпрацювати зі слідством.

У випадку неналежної взаємодії між слідчим, прокурором та адвокатом виникають ситуації, пов'язані із зяттягання процесуальних строків, відмовою підозрюваного брати участь у проведенні слідчих (розшукових) дій тощо, що шкодить процесу розслідування.

Висновки. Підводячи підсумки необхідно зазначити, що питання взаємодії при розслідуванні вбивств є надзвичайно важливим та носить комплексний характер, так як передбачає існування різних за формою та видами напрямів співпраці із суб'єктами, що відрізняються не лише процесуальним статусом, але по-різному впливають на процес розслідування вбивств за рахунок можливості вирішення різних тактичних завдань.

Питання взаємодії мають бути обов'язковою складовою окремих криміналістичних методик розслідування різних видів вбивств, так як деталізують окремі тактичні положення проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та їх комплексів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 20: Криміналістика, судова експертиза, юридична психологія / редкол.: В.Ю. Шелітько (голова) [та ін.]; Нац. акад. прав. Наук України [та ін.]. Харків : Право, 2018. 952 с.
2. Гресь Ю.О., Чумак С.П., Холод О.В. Щодо деяких особливостей сучасного розуміння сутності та форм використання спеціальних знань у кримінальному провадженні. *Юридичний вісник*. 2023. № 4. С. 29-37.
3. Дячкова М.О. Засоби масової інформації як кримінологічний феномен: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Одеса, 2018. 207 с.
4. Кісліцина І.О., Косюта М.В. Прокуратура у системі кримінальної юстиції: проблеми та перспективи. *Правові новели. Науковий юридичний журнал*. 2021. №15. С. 153-159. URL: http://www.legalnovels.in.ua/journal/15_2021/21.pdf
5. Коваленко А.В. Взаємодія органів досудового розслідування із засобами масової інформації під час збирання, дослідження та використання доказів у кримінальному провадженні. *Криміналістичний вісник*. 2022. № 2. Т. 38. С. 48-59.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
7. Малуґа В. М. Загальна характеристика взаємодії слідчого у кримінальному провадженні. *Підприємництво, господарство і право*. 2015. № 7. С. 61-65.
8. Малярова В.О., Дмитрієва Л.В. Види і форми взаємодії під впливом нового кримінального процесуального законодавства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2017. Вип. 43. Т. 2. С. 182-185.
9. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду щодо недопустимості доказів, отриманих внаслідок істотного порушення прав та свобод людини. Рішення, внесені до ЄРДСР, за період з 2018 року по жовтень 2020 року / упоряд. Заступник голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду В. В. Щепоткіна, правове управління (III) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2020. 69 с. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Ogljad_KKS_VS.pdf
10. Пивоваров В. В., Щербина Л. І. Взаємодія органів досудового слідства та дізнання при розслідуванні кримінальних справ. Монографія. Харків: Право, 2006. 176 с.
11. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо оптимізації діяльності спеціалістів у кримінальному провадженні: Закон України від 9 жовтня 2024 року № 4009-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n958>
12. Строк І.А. Призначення судових експертиз під час розслідування злочинів, вчинених проти життя та здоров'я особи. Теоретичні та прикладні проблеми судової експертизи і криміналістики : тези доп. учасників наук.-практ. конф. (м. Харків, 30 вер. 2022 р.) / Харк. НДЕКЦ МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ, НДІ публ. політики і соц. наук. Харків: НДІ ППЧН, 2022. С. 59-62.